

วัฒนธรรมมวลชน

ดร.ม.ร.ว.รุจยา อาภากร

วัฒนธรรมในความหมายทั่วไป หมายถึงผลรวมของสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่เป็นความคิดและพฤติกรรมจนปรากฏเป็นวิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรม ระบบการผลิต การค้า การกินอยู่อาศัย การรักษาพยาบาล การแต่งกาย กฎหมาย ระบบการเมือง การปกครอง การแสดงออกทางภาษา ระบบสัญลักษณ์ ดนตรี ทัศนศิลป์ และการสร้างสรรค์ต่าง ๆ จากการที่มนุษย์เราได้ยึดวัฒนธรรมที่กลุ่มของตนได้ใช้อยู่เสมอ ทำให้เกิดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นเป็นหลายร้อยกลุ่ม ซึ่งก็มีอยู่ในประเทศต่าง ๆ และสมัยต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเหล่านี้ ทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่ทำให้วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ถูกเปลี่ยนแปลงไป ตราบใดที่มีการติดต่อไม่ว่าจะเป็นทางด้านการค้าขาย ทางด้านเครือญาติ ทางด้านการเมือง และความจำเป็นอื่น ๆ ซึ่งอาจจะตั้งให้กลุ่มเหล่านี้ได้เกิดการปะทะกันขึ้น ได้แลกเปลี่ยนความคิด ความรู้ และวิธีการ เพราะฉะนั้นวัฒนธรรมจึงได้เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา นอกจากนั้นวัฒนธรรมจะถูกสะสมไว้และก็ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งมาสู่อีกรุ่นหนึ่งโดยผ่านการศึกษาระดับ

การเรียนรู้ อาจจะเป็นภายในครอบครัว ภายในชุมชน หรือระบบการศึกษาที่เป็นทางการ วัฒนธรรมของโลกสมัยใหม่นั้น มีความหลากหลาย แต่ด้วยอิทธิพลของระบบตลาดและอุตสาหกรรม การเติบโตของเมือง การขยายตัวของรัฐบริการ และเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้เกิดวัฒนธรรมที่เรียกว่า วัฒนธรรมมวลชน ซึ่งประกอบด้วยวัฒนธรรมบริโภคนิยม และปัจเจกนิยมพร้อม ๆ กันไป

ในระบบการตลาดหรือเศรษฐกิจแบบการตลาดนั้น ผู้ผลิตจะผลิตสินค้าที่ละมาก ๆ เพื่อเฉลี่ยต้นทุนตายตัว และก็เป็นภาระสำหรับผู้ผลิตรายย่อย เนื่องจากราคาขายจะต่ำกว่าคู่แข่ง เมื่อขายได้ที่ละมาก ๆ ก็ต้องผลิตที่ละมาก ๆ ราคาที่ยิ่งต่ำลงจึงทำให้คู่แข่งขาดทุนสู้ไม่ได้ และต้องออกไปจากการตลาด ทำให้ผู้ผลิตที่ชนะครอบครองผูกขาดตลาดได้

ตลาดจึงเป็นส่วนสำคัญของชีวิต มีพลังมหาศาลและขยายตัวออกไปได้เรื่อย ๆ การปฏิบัติอุตสาหกรรมได้ส่งเสริมวิธีการผลิตแบบ Mass Production ซึ่งทำให้เกิดสินค้าที่เหมือนกันในราคาถูกลง คือเราจะได้สินค้าที่มีปริมาณมาก ๆ อาจจะเป็นพันเป็นล้านชิ้นด้วยกัน สินค้าเหล่านี้จะมีมาตรฐานเดียวกันคือจะเหมือนกันหมด รูปร่างหน้าตาจะเหมือนกัน เพราะมาจากเข้าหลอมเดียวกัน ที่มาของการผลิตแบบนี้ก็คือประสิทธิภาพของการผลิตเพื่อมวลชน การมีระบบสายพานที่เราพบในโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้โรงงานต่าง ๆ ใช้เครื่องจักรอย่างมีประสิทธิภาพโดยเน้นการใช้แรงงานที่แบ่งงานกันทำ

การแข่งขันกันทำหมายความว่าบุคคลที่มีเป็นจำนวนมาก สามารถผลิตของที่มีเป็นจำนวนมากได้ ระยะเวลาอันสั้น การใช้เครื่องจักรควบคู่ไปกับแรงงาน โดยมีการแข่งขันกันทำ จะทำให้การเปลี่ยนประเภทสินค้าที่ผลิตจะต้องใช้ต้นทุนที่สูงมาก เพราะว่าจะต้องมีการสร้างเครื่องจักรใหม่ มีการฝึกคนใหม่ แล้วก็มีการเปลี่ยนระบบสายพานใหม่ ดังนั้น จึงต้องผลิตสินค้าแบบเดียวกันอย่างต่อเนื่องให้ยาวนานที่สุดเท่าที่จะทำได้

การส่งเสริมวิธีการผลิตแบบนี้ Adam Smith นักเศรษฐศาสตร์ได้ชี้แนะไว้นานแล้วตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 ว่า การผลิตเข้มงวด โดยคนคนหนึ่งในเวลาวันหนึ่งอาจผลิตได้ สมมุติว่า 20 ตัว แต่โรงงานที่แข่งขันกันทำด้วยความชำนาญเฉพาะตัว คนงาน 10 คนจะสามารถผลิตเข้มงวดได้ถึงวันละ 48,000 ตัว ดังนั้นในโรงงานอุตสาหกรรมต่างคนต่างจึงทำงาน ในส่วนของตัวเฉพาะด้าน มีความชำนาญเฉพาะด้าน แต่ละคนนั้นจะต้องมีความพร้อมเพียงกัน คือร่วมมือกันทำงาน มิฉะนั้นงานส่วนอื่นจะชะงักไป ถ้าคนใดคนหนึ่งหยุดสายพานก็จะชะงักไป

ดังนั้น ในวัฒนธรรมการทำงานจึงพบว่าคนงานจะเริ่มทำงาน ในเวลาเดียวกันจะหยุดพัก ในเวลาเดียวกัน จะกินข้าวกลางวันในเวลาเดียวกันแล้วก็กลับบ้านในเวลาเดียวกัน ความพร้อมเพียงกันในวิถีชีวิตของคนในโรงงานจึงเกิดขึ้น แต่ที่สำคัญก็คือเราได้สินค้าประเภทเดียวกันเป็นจำนวนมากโดยไม่ต้องคำนึงถึงความต้องการของแต่ละบุคคล โดยถือว่าแต่ละบุคคลนั้นจะพอใจกับสินค้าที่ได้ผลิตมา เพราะสินค้าเหล่านั้นจะเป็นสินค้าที่ราคาถูกลงมาก ถูกกว่าการที่จะผลิตโดยคนจำนวนน้อย และเพื่อจำนวนน้อย การผลิตแบบมวลชน (MASS PRODUCTION) จึงเป็นที่มาของวัฒนธรรมมวลชน

ในขณะที่เดียวกันสังคมจะบริโภคแบบมวลชน หรือที่เรียกกันว่า Mass Consumption ในสังคมอุตสาหกรรมเป็นที่แน่ชัดว่าผู้ผลิตกับผู้บริโภคนั้นจะเป็นคนละคนกัน ในสังคมเกษตรกรรมผู้ผลิตจะเป็นผู้บริโภคของตนที่ผลิตขึ้นมาเอง แต่ในสังคมอุตสาหกรรมนั้น สังคมจะถูกแบ่งแยกออกเป็นระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค ผู้บริโภคจะถือว่าวิถีชีวิตคล้ายคลึงกัน มีมาตรฐานการครองชีพคล้ายคลึงกัน กล่าวคือส่วนหนึ่งจะเป็นคนที่เป็นผู้รับผิดชอบในการผลิตในระดับสูง คือเป็นนายทุน เป็นผู้ประกอบการ เป็นผู้อยู่เบื้องหลังการผลิต หรือผู้ที่กุมอำนาจในสังคมไว้คือ อาจจะเป็นผู้นำในระบบราชการ ในระบบการเมือง ขณะเดียวกันก็จะมีผู้บริโภคอีกประเภทหนึ่งคือ ประชาชนหรือผู้ที่อยู่ในโรงงานคือแรงงานต่าง ๆ ทั้งหญิงและชาย คนทั้ง 2 กลุ่มนี้จะมีวิถีชีวิตที่อาจจะไม่เหมือนกัน แต่ที่มีความคล้ายคลึงกันมากคือ อยู่ในสังคมเมืองและสังคมที่จะต้องพึ่งพาระบบอุตสาหกรรมและพาณิชย์ สิ่งที่โรงงานผลิตนั้นอาจจะถูกผลิตขึ้นโดยเน้นราคาสินค้าที่จะขายเป็นหลัก คือมิได้คำนึงถึงรสนิยม แต่คำนึงถึงสินค้าที่จำเป็นในวิถีชีวิตนั้นคือวิถีชีวิตของคนเมือง อย่างไรก็ตามมาตรฐานการครองชีพก็อาจจะแตกต่างกันบ้างแต่ความต้องการก็อาจเป็นความต้องการที่คล้ายคลึงกัน คือความต้องการในสินค้านี้เรียกว่าเป็นสินค้าบริโภค เป็นสินค้าที่ใช้ส่วนตัวที่ใช้ในครอบครัว และในวิถีชีวิตแบบเมือง เราพบว่าในสังคมอุตสาหกรรมและสังคมเมืองเช่นนี้ ประชาชนมุ่ง

ที่จะบริโภคสินค้าอย่างอื่นนอกเหนือไปจากอาหาร กล่าวคือสินค้าที่ใช้ในบ้าน โดยเฉพาะเมื่อมีการใช้ไฟฟ้ากันมากขึ้น อุปกรณ์ไฟฟ้าก็เป็นที่ยอมรับ ชีวิตส่วนตัวจะเปลี่ยนแปลงไปจากการที่เน้นในเรื่องของการบริโภคอาหารและเครื่องนุ่งห่ม เป็นการซื้อของที่อาจจะไม่จำเป็นนักแต่ถือว่าเป็นการรักษามาตรฐานการครองชีพ ความแตกต่างระหว่างผู้ที่อยู่เบื้องหลังการผลิตกับแรงงานนั้นก็จะอยู่ที่คุณภาพของสินค้าและราคาของสินค้า แต่ก็จะมีผลคล้ายคลึงกันมาก คนใช้แรงงานอาจจะซื้อ TV ขนาดเล็ก แต่คนที่เป็นเจ้าของโรงงานก็อาจจะซื้อ TV ใหญ่เหมือนกัน แต่จะเป็น TV ที่มีประสิทธิภาพสูงกว่า เป็น TV จอใหญ่กว่า เสียงดีกว่าอย่างนี้เป็นต้น ดังนั้นเป้าหมายของการดำรงชีวิตที่ดีจึงเป็นเป้าหมายเดียวกัน ถึงแม้ว่าจะมีฐานะทางสังคมแตกต่างกันก็ตาม

อีกประเด็นหนึ่งในเรื่องการบริโภคแบบมวลชนนั้น คือบทบาทของการชักจูงให้ซื้อสินค้าโดยการโฆษณา เพราะถึงแม้ว่าความคล้ายคลึงกันจะมีมาก แต่อาจจะมีเหตุผลในการเปลี่ยนแปลงรสนิยมซึ่งทำให้ความต้องการของสินค้าบางประเภทนั้นไม่คงที่ อาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้ง่าย ดังนั้นจึงต้องมีการโฆษณาเพื่อชักจูงให้ใช้สินค้าบางประเภทเป็นประจำ

การบริโภคจึงถูกโน้มเอียงโดยการโฆษณา การบริโภคแบบมวลชนจึงต้อง ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของสื่อการโฆษณา ดังนั้นการใช้สื่อเพื่อติดต่อระหว่างมวลชนหรือการสื่อสารมวลชนหรือ Mass Communication นั้น จึงเป็นปัจจัยอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญมากที่พญวฒนธรรมมวลชนนี้ไว้ ในสมัยโบราณนั้นการสื่อสารจะเป็นการสื่อสารด้วยปากเป็นสำคัญ กลุ่มที่อ่านหนังสือได้เขียนหนังสือติดต่อกันนั้นมีเป็นจำนวนไม่มาก ระยะทางการสื่อสารก็เป็นอุปสรรคของการติดต่อ จึงทำให้การสื่อสาร การโยงใยแลกเปลี่ยนข่าวสารสนเทศเป็นไปอย่างช้า ปริมาณแลกเปลี่ยนจึงไม่มากนัก แต่หลังจากที่มีการประดิษฐ์แท่นพิมพ์ขึ้น มีการทำสำเนาเอกสารได้ทีละมาก ๆ นอกจากนั้นการสร้างระบบการสื่อสารอื่น ๆ เช่น โทรเลข โทรศัพท์ วิทยุ โทรทัศน์ และสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ รวมทั้งการสร้างระบบการขนส่ง จดหมาย คือ ระบบไปรษณีย์ช่วยให้การติดต่อไม่ว่าจะเป็นด้วยปาก ด้วยตัวอักษรหรือในระยะหลังนี้ระบบ Internet ทำให้ส่งตัวอักษรภาพและเสียงพร้อม ๆ กันไปทั้งหมด และโดยเฉพาะยังสามารถทำได้ในราคาที่ถูกลงเรื่อย ๆ

การเชื่อมโยงทางสังคมโดยผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารช่วยให้การโฆษณา การชี้แจงถึงสินค้าเพื่อการบริโภคนั้นสามารถทำได้อย่างต่อเนื่องและในราคาที่ต่ำ ดังนั้นสื่อมวลชนก็ไม่ได้แตกต่างไปจากโรงงานที่ผลิตข้อมูลข่าวสารเพื่อการบริโภค เราอาจจะตื่นขึ้นมาแล้วจะต้องซื้อหนังสือพิมพ์ มิฉะนั้นจะดูเหมือนว่าขาดอะไรไป ตกเย็นก็จะต้องมีการเปิด TV ดู เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงกับข่าวสารที่คนอื่นส่งมา การส่งข่าวสารนั้นก็ส่งกันจากโรงงานที่ผลิตโดยบุคคล ซึ่งเราก็อาจจะไม่เคยรู้จักไม่เคยเห็นหน้าได้ยินแต่เสียงก็เป็นได้ ขณะเดียวกันบุคคลนั้นก็จะสามารถที่จะพูดคุยในทางวิทยุกับคนอื่นเป็นจำนวนล้านได้ในเวลาเดียวกัน การติดต่อในรูปแบบนี้จึงช่วยในการโฆษณาสินค้าในการสร้างตลาด ในการเชื่อมโยงระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคในสังคมที่ผู้ผลิตกับผู้บริโภคนั้นถูกแยกออกจากกัน ในขณะที่เดียวกันสื่อมวลชนก็สร้าง

มาตรฐานให้แก่สังคม สื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ จะมีรูปแบบที่ไม่เปลี่ยนแปลง หรือนาน ๆ ที่ถึงจะเปลี่ยนแปลงทีหนึ่ง หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับก็จะมีเอกลักษณ์ สัญลักษณ์ หรือหน้าตาที่ทุกคนจำได้ มีการสร้างข่าว เขียนข่าว ส่งข่าว ที่ไม่เฉพาะเจาะจงให้แก่บุคคลผู้ใดในสังคม แต่เป็นการสร้างข่าว เขียนข่าวเพื่อคนทั่วไป มาตรฐานของการเขียนข่าวและการให้ข่าวนั้นจึงขึ้นอยู่กับสื่อมวลชน สังคมจะเปลี่ยนแปลงมาตรฐานนั้นหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับกลไกของการติดต่อระหว่างสังคมกับสื่อมวลชน แต่อย่างไรก็ตามในลักษณะทางวัฒนธรรมนั้นสื่อมวลชนมักจะเป็นผู้กำหนดมากกว่าบุคคลในสังคม เพราะฉะนั้นการสื่อสารมวลชนจึงเป็นหลักฐานสำคัญหลักหนึ่งของที่มาของวัฒนธรรมมวลชน

ในขณะที่การผลิตและการบริโภคแบบมวลชนจะมีสาเหตุหรือกลไกในตัวของระบบที่ทำให้ต้องดำเนินไปในรูปแบบที่กล่าวมานี้ จนทำให้เกิดวิถีชีวิตที่ทุกคนใช้เวลาในการทำงานและการบริโภคที่คล้ายคลึงกัน รสนิยมและปัจเจกนิยมก็มีได้หายไป ทั้งนี้เป็นเพราะโลกสมัยใหม่ยังมีความไม่ทัดเทียมกันทางสังคม ความหลากหลาย และความต้องการการตอบสนองทางด้านจิตใจและอารมณ์ส่วนบุคคล ทำให้เราต้องไม่ลืม วัฒนธรรมผู้มีรสนิยมและวัฒนธรรม “ป๊อป”

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้ชนชั้นสูง หรือกลุ่มเจ้านายและขุนนางที่เคยเป็นผู้นำในรัฐ และสังคมถูกลดบทบาทลง วัฒนธรรมของชนชั้นสูงเคยแสดงออกในวิธีการแต่งกาย กิริยามารยาท การใช้ภาษา ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน ดนตรี และการละเล่น ดูเหมือนว่าจะถูกทำลายโดยกระแสของวัฒนธรรมของฝูงชนที่มีความเสมอภาคกันมากขึ้น ในระบบการทำงานใหม่ อาชีพการเงินและรายได้ ไม่ใช่วงศ์ตระกูลที่จะบอกฐานะทางสังคม การแต่งกายมีความคล้ายคลึงกันมากขึ้น เครื่องแบบถูกนำมาใช้ในที่ทำงาน เสื้อผ้าไม่บอกชนชั้น แต่บอกเวลา เช่น กลางวัน หรือกลางคืน บอกประเภทของกิจกรรม เช่น ทำงานหรือพักผ่อน บอกประเภทของงาน เช่น งานทางการ หรืองานกันเอง บอกเพศและวัย เป็นต้น

ในความเป็นจริง ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ชนชั้นสูงได้แยกตนเองออกจากมหาชน และชนชั้นกลางหรือเศรษฐกิจใหม่ ได้อย่างรวดเร็วและง่ายดาย โดยปลูกฝังความคิดและค่านิยมในเรื่องความเป็นผู้ดี ความเป็นสุภาพบุรุษ สุภาพสตรี ซึ่งหมายถึงมาตรฐานของความประพฤติ กิริยามารยาท การศึกษาและสถาบันการศึกษา ผู้คือคือผู้มีรสนิยม (GOOD TASTS) ที่อ่อนไหว มีสุนทรียภาพ ความเข้าใจในความงาม มีความพอดี ไม่โอ้อวด กริดกราด โดยเฉพาะในเรื่องเครื่องแต่งกาย การเคลื่อนไหวของร่างกาย การใช้ภาษา ตลอดจนที่พักอาศัยและสิ่งแวดล้อม

มีผู้ผลิตจำนวนหนึ่งที่จะเน้นผลิตวัตถุเครื่องใช้ เครื่องแต่งกายที่แสดงออกถึงมาตรฐานเหล่านี้ของผู้มีรสนิยม ซึ่งปกติจะผลิตเป็นจำนวนน้อยชิ้นและมีราคาแพงเกินกว่าที่สามัญชนจะซื้อใช้ได้

อย่างไรก็ตามมีผู้ผลิตในระบบอุตสาหกรรมที่ตระหนักถึงความสำคัญของรสนิยม จึงพยายามลอกเลียนแบบ หรืออวดดี ทำให้ผลผลิตดูเหมือนว่าเป็นของผู้มีรสนิยม และราคาแพง เช่น การลอกเลียนแฟชั่นเครื่องแต่งกายโดยนักออกแบบมีชื่อ การใช้วัสดุเทียม ราคาถูก เช่น ขนมังค์เทียม ไหมเทียม หรือเพ็ช

รเทียม เป็นต้น การกระทำเช่นนี้ทำให้กลุ่มที่สามารใช้ของแท้ได้ ต้องปรับเปลี่ยนวัสดุ หรือออกแบบใหม่ หรือตัดยี่ห้อผู้ผลิต เพื่อแสดงความแตกต่างของตนเองจากมวลชน ทำให้เกิดพลวัตรในระบบตลาดที่ต้องปรับเปลี่ยนการออกแบบและวัสดุตลอดเวลา เพื่อให้ตรงกับรสนิยมในขณะนั้น หรือเพื่อสร้างรสนิยมใหม่ ผู้ผลิตใช้การโฆษณาเพื่อให้สินค้าติดตลาดไปให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้

แหล่งที่มาของรสนิยมยังมีอีกแห่งคือจากวัฒนธรรม “ใต้ถุน” (SUBCULTURE) หรือวัฒนธรรมย่อย ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในเมืองจากกลุ่มต่าง ๆ ที่มีความมั่นใจในการแสดงออกทางเครื่องแต่งกาย ทรงผม กริยามารยาท ที่นอกจากจะไม่เหมือนคนทั่วไปแล้วยังปฏิเสธมาตรฐานของผู้ที่อ้างว่ามีรสนิยมอีกด้วย ตัวอย่างของวัฒนธรรมกลุ่มย่อยนี้ คือ วัฒนธรรม PUNK ของหนุ่มสาวในเมืองใหญ่ ๆ ในประเทศอังกฤษที่จงใจแสดงออกถึงความ “ไม่มีรสนิยม” ความเป็นตัวของตัวเอง และการไม่แยแสต่อกฎระเบียบ หรือแม้กระทั่งกฎหมายของสังคม

วัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มจะถูกสร้างมาโดยผู้ผลิตและนำไปใช้เผยแพร่ให้กว้างขวางออกไปจนติดตลาด กลายเป็นวัฒนธรรม “ป๊อบ” (POPULAR CULTURE) ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากวัฒนธรรมผู้มีรสนิยมหรือวัฒนธรรมชนชั้นสูง โดยเน้นความสุขทางใจและอารมณ์ของผู้บริโภคล้วน ๆ และปฏิเสธกรอบของรสนิยมที่ครอบงำมวลชนอยู่ในขณะนั้น

นอกจากนี้เรายังต้องกล่าวถึงวัฒนธรรมปัจเจกชน (INDIVIDUALISM) ซึ่งเกิดจากการแบ่งแยกพื้นที่ทางสังคมออกเป็นพื้นที่สาธารณะ (PUBLIC) กับพื้นที่ส่วนตัว (PRIVATE) การพัฒนาของสังคมเมืองและอุตสาหกรรม ความเชื่อในเรื่องเสรีภาพ การลดบทบาทของศาสนาในชีวิตประจำวัน การเพิ่มบทบาทของรัฐสวัสดิการ และการลดความสำคัญของสถาบันครอบครัว ล้วนส่งผลต่อการแยกพื้นที่ดังกล่าว

การเกิดของงานประเภทต่าง ๆ ในระบบอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และธุรกิจ โดยมีจุดรวมอยู่ในเมือง ทำให้เกิดการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานจากชนบทสู่เมือง โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน หนุ่มสาวมีโอกาสพบปะและสร้างความสัมพันธ์โดยไม่ต้องขอความเห็นชอบจากพ่อแม่ โดยถือเอาความรักเป็นหลักในการตัดสินใจสร้างครอบครัว ถึงแม้ว่าจะมีวัดและโบสถ์ในเมืองใหญ่ ๆ แต่ความห่างเหินจากสถาบันศาสนาทั้งในด้านกายภาพและความคิด ทำให้หลายคนนิยมที่จะทำพิธีแต่งงานแบบจดทะเบียนสมรสเท่านั้น รัฐเองก็สนับสนุนและให้บริการ อย่างเช่นในประเทศอังกฤษ ประชาชนสามารถจดทะเบียนการเกิด การสมรส และการตาย กับรัฐแทนที่องค์การศาสนาได้เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ.1837

นอกจากนี้รัฐได้ยื่นมือเข้ามาให้บริการในด้านสาธารณสุข แรงงาน การศึกษาในระดับต่าง ๆ ตลอดจนสนับสนุนการและการพักผ่อนหย่อนใจ

ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา พ่อแม่กับลูก จึงมีความห่างเหินกันมากขึ้น เพราะทุกคนมีภาระกิจแตกต่างกันไป ต่างออกนอกบ้าน รับประทานอาหารนอกบ้าน เข้าสมาคม และสังคมกับผู้ที่ตนมี

ความใกล้ชิดในสโมสรและคลับต่าง ๆ ความห่างเหินเพิ่มมากขึ้นเมื่อมีการแยกระหว่างชีวิตสาธารณะกับชีวิตส่วนตัว

ความต้องการชีวิตส่วนตัว (Private Life) เริ่มมีมาในโลกตะวันตกตั้งแต่สมัย การฟื้นฟูศิลปวิทยาการในยุโรป โดยเฉพาะการเน้นความเป็นส่วนตัวของครอบครัวของกลุ่มผู้มีฐานะดี แยกจากสาธารณชน การศึกษาร่างกายมนุษย์โดยลีโอนาร์โดและนักวิจัยทางการแพทย์ทำให้เกิดความสนใจในการทำงานของร่างกาย

กาย ความต้องการด้านอาหารและด้านเพศ ความสำคัญของความรักแบบโรแมนติก ความเป็นอิสระในสังคมเมือง การให้สิทธิแก่สตรีทางการเมือง การแบ่งชีวิตระหว่างงานและการพักผ่อนหย่อนใจล้วนทำให้ผู้ที่อยู่ในโลกสมัยใหม่สามารถสร้างชีวิตส่วนตัวที่ให้ความสำคัญแก่เรือนร่างของตนเอง ความรู้สึกว่าต้องพึ่งตนเองและเรือนร่างที่ตนเป็นเจ้าของนำไปสู่การทำนุบำรุงร่างกายด้วย อาหาร ยา เครื่องสำอางค์และการออกกำลังกาย ตลอดจนบำรุงบำเรอจิตใจของตนเองด้วยการดื่ม การเสพของมีนเมา การพักผ่อนหย่อนใจ การท่องเที่ยว การจับจ่ายใช้สอย ตลอดจนการแสวงหาวัตถุที่ตรงตามรสนิยมของตัวเอง ถึงแม้ว่าวัตถุเหล่านั้นจะเป็นผลของผลิตแบบนับจำนวนเกือบไม่ได้ก็ตาม ก็ยังถือว่าตอบสนองความเป็นปัจเจกบุคคลอย่างดีแล้ว ผู้ที่ไม่พอใจกับการบำรุงจิตใจด้วยวิธีนี้ก็แสวงหาความสุขจากศาสนา และลัทธิต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นใหม่และในขณะที่ยังดูเหมือนว่าตอบสนองความต้องการของปัจเจกบุคคล แต่ในการทำงานแล้วศาสนาและลัทธิเหล่านี้มีลักษณะเป็นมวลชนต้องการหาสาวกในจำนวนมาก ๆ ซึ่งทำให้ปัจเจกบุคคลนั้นเกิดความอบอุ่นเมื่อรู้ว่าอยู่ในฝูงชนของปัจเจกบุคคลประเภทเดียวกัน

วัฒนธรรมแบบมวลชนจึงเป็นวัฒนธรรมที่ตอบสนองระบบตลาดกับปัจเจกบุคคลพร้อม ๆ กันไป

วัฒนธรรมมวลชนจึงมีลักษณะที่เฉพาะแตกต่างไปจากวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่เคยมีมาในประวัติศาสตร์ มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่าวัฒนธรรมของโลกสมัยใหม่เป็นวัฒนธรรมความฟุ่มเฟือย เป็นวัฒนธรรมของความมั่งคั่งเพราะการผลิตแบบมวลชนนั้นเน้นในการดึงทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ผลิตเข้าสู่มวลชน จึงจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรเป็นจำนวนมาก ทำให้ผู้บริโภคหรือคนในสังคมมองว่าสังคมนั้นร่ำรวยมั่งคั่งเป็นอันมาก เพราะมีสินค้าเป็นอันมากที่แวดล้อมอยู่ทำให้เกิดทัศนคติที่เป็นประโยชน์ต่อไปต่อการผลิต ทำให้เกิดความมั่นใจในอนาคตและความเชื่อมั่นในระบบเศรษฐกิจที่มีอยู่ แต่ที่จริงแล้ววัฒนธรรมแบบมวลชนนี้เป็นวัฒนธรรมที่เน้นในเรื่องของการอยู่แบบชั่วคราว หรือ “ใช้แล้วทิ้ง” ได้มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่าการผลิตแบบมวลชนนั้นจะเป็นการผลิต สินค้าประเภทที่อยู่ได้ไม่นาน คือจะต้องเสียไปและซ่อมไม่ได้ การซ่อมจะสิ้นเปลืองมากกว่าการซื้อสินค้าใหม่ สินค้าที่ผลิตออกมาจึงไม่ได้สร้างเอาไว้เพื่อความคงทนถาวร แต่ใช้เพื่อภาระกิจสั้น ๆ เท่านั้นเอง การแย่งชิงการตลาดก็ทำให้สินค้าแต่ละอย่างนั้นจะต้องถูกเปลี่ยนไปเปลี่ยนรุ่นเพื่อรักษาส่วนแบ่งของการตลาดของสินค้าที่ตนผลิตประเภทนั้น ๆ ได้ การที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบต่าง ๆ ก็ทำให้สินค้านั้นถูกโยนทิ้ง หรือกลายเป็นสินค้ามือสองสำหรับผู้ที่ไม่เคยมีไปหาซื้อมาได้ แต่สินค้า

เมืองสองหรือที่ชื่อมาใหม่นั้นก็จะเปลี่ยนแปลงไปได้อีกจากการคิดค้น จากการปรับปรุงไปเรื่อย ๆ ซึ่งทำให้ต้องมีการซื้อสินค้าใหม่อยู่ตลอดเวลา

การเปลี่ยนแปลงสินค้าและการเน้นในเรื่องของการใช้ชั่วคราวนั้นจึงทำให้วัฒนธรรมเป็น วัฒนธรรมที่ไม่มีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนกับของที่ถาวร ซึ่งทำให้บางครั้งก็ทำให้เกิดการสร้าง ความสัมพันธ์ที่ไม่ถาวรระหว่างคนด้วยกันเองด้วย เมื่อคนสามารถจะใช้แล้วทิ้งได้ตลอดเวลาจึงทำเกิด อุปนิสัยในการสร้างความสัมพันธ์ที่ไม่ถาวร โครงสร้างทางความสัมพันธ์ทางสังคมจึงเป็นโครงสร้างที่ชั่วคราวปรับเปลี่ยนได้ เราจึงเห็นว่าสินค้าหลายอย่างไม่ใช่เฉพาะจะถูกเปลี่ยนแปลงไปเท่านั้น แต่ยังจะ ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อโยกย้ายได้ เปลี่ยนได้ ปรับปรุงได้ตามความต้องการของผู้ใช้ การเช่าสถานที่ เช่าซื้อ ก็ เป็นลักษณะเดียวกันของวัฒนธรรมที่ใช้แล้วทิ้ง คือไม่มีการเป็นเจ้าของอย่างถาวร ในทางความสัมพันธ์ก็ เช่นเดียวกัน ในสังคมเมื่อระบบความสัมพันธ์นั้นจะเป็นระบบที่ไม่ต่อเนื่อง ผู้คนอาจจะโยกย้ายการทำงานได้ อาจจะโยกย้ายที่พักอาศัยได้ อาจจะสร้างความสัมพันธ์ใหม่ได้อยู่ตลอดเวลา

สังคมนี้จึงเป็นสังคมที่เรียกว่าสังคมของคนที่มีความโดดเด่นในมหาชนอยู่ท่ามกลางคนเป็น จำนวนมากแต่ขาดการสัมพันธ์กับคนที่อยู่รอบด้าน เราสามารถจะเดินอยู่ในที่ที่มีคนเป็นจำนวนมาก แต่ เราขาดความอบอุ่น เพราะแต่ละคนจะไม่รู้จักกันเลย การสร้างความสัมพันธ์จึงต้องเป็นไปอย่างกระเสือก กระสนในบางครั้ง ต้องผ่านสื่อมวลชน ต้องผ่านกลไกทางการเมือง ซึ่งทำให้เกิดความวุ่นวาย ทำให้เกิด ความสัมพันธ์ที่ไม่ต่อเนื่อง ทางออกจึงมีได้หลายทาง ทางแรกคือ การสร้างกลุ่มเฉพาะระหว่างผู้ที่มีความ คิดเห็น ผู้ที่มีความสนใจในด้านเดียวกัน ซึ่งส่วนใหญ่จะออกไปในทางกีฬา ทางศิลปะ ทางออกอีกทางหนึ่ง คือการไปร่วมในขบวนการมวลชนซึ่งมักจะเป็นขบวนการทางการเมืองหรือทางศาสนา เพื่อเปลี่ยนแปลง สังคมตามอุดมการณ์ที่เห็นพ้องต้องกัน แต่คนส่วนใหญ่ก็อาจยังพอใจที่จะอยู่ในวัฒนธรรมบริโภคโดยมุ่ง หาเงินตราที่จะทำให้ตนเองมีความสุขอยู่ในวัฏจักรของวัฒนธรรม